

საკრედიტო ბაზრის მართვის სრულყოფის საკითხები საქართველოში

შალამბერიძე ხათუნა – ასოცირებული პროფესორი, ბიზნესის ადმინისტრირების დეპარტამენტი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ქუთაისი, საქართველო

Issues of Improvement of Credit Market Management in Georgia

Shalamberidze Khatuna – Associate Professor, Department of Business Administration, Akaki Tsereteli State University, Kutaisi, Georgia

Abstract

Introduction and aim: Presented article aims to Georgia in the credit market and its institutions, management and resolution of the problems in finding and recommendations. The paper analyzes the credit market of financial institutions and their function is reflected in the market economy.

Credit relations with an important driving force of the modern world. The world economy continues to expand, internationalization and globalization processes, a substantial impact on the goods, services, capital and credit flows increased especially in the economic relations between the realization of technological change in the credit markets and their participants actions.

The article of the presented paper is to analyze modern credit relationships, identify problems in the management of credit institutions in Georgia and prepare recommendations for its solution. The following objectives have been set for achieving this goal: • Considering key approaches to the credit market • Economic nature of the credit markets constituent institutions • Analyze functional and institutional view; Study of Credit Market of Developed Countries • Effective Institutional Management of Credit Institutions • Establishment of a mechanism that ensures the development of credit relationships in the Georgian credit market; Analyzing the activities of the credit markets financial institutions • Generalization of world credit relations • Preparing proposals for improvement of Georgian credit market development.

Research methodology : In the process of analyzing methodic basis of bank regulation, the main attention is paid to methods giving ability for their proper display and taking adequate arrangements for their eradication. From the standpoint in the methods of regulation and control we single out preliminary diagnostic mechanism which implies investigation of macroeconomic environment to specific monetary and credit indexes.

The credit market functioning in the theoretical approaches and opinions Analysis revealed that its development it is gradually being improved and becomes perfect. The concepts of the nature of the credit relationship is expanding and it is given a more varied content, rather than it was in the historical past, the role of which is determined by the credit and financial markets, the expansion of its levers.

Results and implications: The research carried out by us in the developed financial markets revealed major credit relations operation, the following trends:

1. The increase in corporate debt instruments segment in the credit markets;
2. Large investors (pension funds and unit, the investment Fong) Increase the role;
3. assets securitization and credit growth in the sales of loans in the secondary market;
4. The share of the population of the significant increase in the consumer loans;
5. The financial market participants to urge universal activities, credit, investment and tax services as the purpose

In today's world we are faced with the integration of all financial markets, including the credit relations, maintaining a leading position at the same time the influence of financial innovation transformed the structure of the credit market.

Conclusion: The special banking and non-banking institutions to introduce credit-Analysis showed that they are a modern developed countries active in the credit market and the structural elements are significantly contributing to the institutional structure and functioning of the credit markets. They also play an important role especially in the country's macroeconomic stabilization of the financial crisis.

The International Monetary Fund and the World Bank in accordance with the recommendations of the National Bank carried out a number of legislative changes. 7 Approved the "Rules for licensing of commercial banks", amended the "commercial banks to external audit rules", approved the "conflict of interest in accordance with the Regulations," which has provided the banks with the introduction of a control system to avoid possible conflicts of interest. As well as the regulatory framework for the development of the National Bank of Georgia is very important for the International Monetary Fund and World Bank joint mission carried out by the "Financial Sector Assessment Program (FSAP)" exercise.

Main outcomes of the study: Thus, in the framework of the strategy developed on the basis of modern world experiences, Georgia can address issues of improvement of important credit market management before him. Namely:

- Improve access to credit to entrepreneurs;

- Discuss basic approaches to credit market;
- Analyzing the institutions of credit market functional and institutional aspects;
- Establishment of institutional mechanism for credit institutions management on the credit market;
- Improvement of efficient management of credit markets financial institutions;
- Sustainable development of the Georgian credit market based on the generalization of modern world credit relations.

As a result of successful solving of these issues, we will have the optimal structure of banking and non-banking sector portfolio of the country's credit market. Economic growth of the country at the expense of economic growth; Solid and reliable credit market; Credit system adjusted to interests of entrepreneurial entities.

Keywords: Credit market analysis; Credit relationships; Credit market transformation, specialization; Perfection of specific forms of lending.

შესავალი და კვლევის მიზანი

წარმოდგენილი საკონფერენციო თემის მიზანია თანამედროვე საკრედიტო ურთიერთობების ანალიზის საფუძველზე, საქართველოში საკრედიტო ინსტიტუტების მართვაში არსებული პრობლემების გამოვლენა და მისი გადაჭრისთვის რეკომენდაციების მომზადება. აღნიშნული მიზნის მიღწევისთვის დასახული იქნა შემდეგი ამოცანები: საკრედიტო ბაზრისადმი ძირითადი მიდგომების განხილვა; საკრედიტო ბაზრის შემადგენელი ინსტიტუტების ეკონომიკური ბუნების გაანალიზება ფუნქციონალური და ინსტიტუციონალური თვალთახედვით; განვითარებული ქვეყნების საკრედიტო ბაზრის შესწავლა; საკრედიტო ინსტიტუტების მართვის ეფექტური ინსტიტუციონალური მექანიზმის ფორმირება, რომელიც უზრუნველყოფს საკრედიტო ურთიერთობათა განვითარებას საქართველოს საკრედიტო ბაზარზე; საკრედიტო ბაზრის ფინანსური ინსტიტუტების საქმიანობის მართვის ანალიზი, მსოფლიო საკრედიტო ურთიერთობათა განვითარების საფუძველზე; საქართველოს საკრედიტო ბაზრის განვითარების სრულყოფისთვის წინადადებების მომზადება.

საქართველოს საკრედიტო ბაზარი შედგება ფინანსური ინსტიტუტებისგან, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ფულადი საშუალებების აკუმულაციისა და განაწილების პროცესში. ქვეყნის თანამედროვე საკრედიტო სისტემაში მონაწილე საბანკო სექტორი და არასაბანკო საფინანსო ინსტიტუტები (მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები). საფინანსო ინსტიტუტების შემდგომი განვითარება და სრულყოფა მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია საბანკო სექტორის მენეჯმენტის განვითარებასა და სრულყოფაზე. საბანკო მენეჯმენტი იმ ურთიერთობათა მართვაა, რომლებიც დაკავშირებულია ბანკის საქმიანობის სტრატეგიულ დაგეგმვასთან, რეგულირებას და კონტროლთან. ჩვენს მიერ სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის ფარგლებში განისაზღვრა საბანკო სექტორის და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების განვითარების პერსპექტივები.

საქართველოს საკრედიტო ბაზარი განსხვავდება მსოფლიოს წამყვანი ბაზრებისგან, უპირველესად საკრედიტო ინსტიტუტების განვითარების დონით. ინსტიტუტების განვითარება ამცირებს საკრედიტო რისკის დონეს და ხელს უწყობს სტაბილური და თანმიმდევრული ეკონომიკური ზრდის მიღწევას. საქართველოს საკრედიტო ბაზარზე წარმოდგენილი კომერციული ბანკები და არასაბანკო საკრედიტო ინსტიტუტები გვევლინებიან ძირითად მოთამაშეებად, რომელთა საკრედიტო პორტფელის ცვლილებებზე ზემოქმედ-

დებს როგორც მაკროეკონომიკური ფაქტორები, ასევე, ამ ინსტიტუტების მენეჯმენტის ცვლილებები.

როგორც განვითარებული, ასევე განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკაში საკრედიტო ბაზარი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა. იმავდროულად ტრანსფორმაცია განიცადა მისმა სტრუქტურულმა და ინფრასტრუქტურულმა ელემენტებმა, რომლებიც უკვე არსებით გავლენას ახდენენ საერთო ეკონომიკურ ზრდაზე. საკრედიტო ბაზარზე გაღრმავდა მომქმედი ინსტიტუტების სპეციალიზაცია, განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ბაზრის ინფორმაციულობამ და ტრანსფარენტულობამ, რამდენადაც გაჩნდა რეალური ეკონომიკის მანიპულაციის პროცესები.

თანამედროვე მსოფლიოში ფინანსური სისტემის ფუნქციონირების რეალიზაციის გაბატონებულ მექანიზმს წარმოადგენს საფინანსო ბაზარი, რომლი შემადგენელი ნაწილიცაა საკრედიტო ბაზარი. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ბაზარი არის სოციალურ-ეკონომიკური ინსტიტუტი, რომელიც უზრუნველყოფს მყიდველთა და გამყიდველთა კონტაქტში შესვლას და გარიგების განხორციელებას.

საკრედიტო ბაზარი თავის ფუნქციებს ასრულებს საკრედიტო ურთიერთობის საშუალებით, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს დაკრედიტების სპეციფიკურ ფორმებს, სახეებსა და მეთოდებს. საკრედიტო ურთიერთობათა ფუნქციონირება გარკვეული ხარისხით კავშირშია საფინანსო ბაზრის ყველა სეგმენტთან. შესაბამისად საკრედიტო ბაზარი შესაძლებელია განვიხილოთ როგორც ტრადიციული კვანძი სასესხო კაპიტალისა, სადაც მთავარ ინსტრუმენტად გვევლინება ფულადი კრედიტი და საკრედიტო ხელშეკრულება. საკრედიტო ბაზრის სივრცე მოიცავს სასესხო კაპიტალს, რომელიც აერთიანებს ანაბრებისა და დეპოზიტების ბაზარს, კრედიტების მეორად ბაზარს და ნაწილობრივ ფულად და საფონდო ბაზრებს.

კვლევის მეთოდოლოგია

საკრედიტო ბაზრის რეგულირების მეთოდური საფუძვლების ანალიზის პროცესში განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მეთოდები, რომლებიც საკრედიტო სფეროში არსებული და პოტენციური პრობლემების დროულად გამოვლენისა და მათ აღმოსაფხვრელად ადეკვატური ღონისძიებების გატარების შესაძლებლობას იძლევა. აღნიშნულის თვალსაზრისით, რეგულირებისა და მართვის მეთოდებში გამოვყოფდით - წინასწარი დიაგნოსტიკის მექანიზმს, რომელიც გულისხმობს გამოკვლევის სპეციფიკას საკრედიტო პოლიტიკის წარმატებული შედეგების მიღწევასთან მიმართებაში.

მსოფლიოში საკრედიტო ბაზრის ფუნქციონირების თანამედროვე თეორიული მიდგომების გაანალიზებამ თვალნათლივ დაგვანახა, რომ იგი თანდათან იხვეწება და სრულყოფილი ხდება. ხოლო, საკრედიტო ურთიერთობათა შესახებ კონცეფციები ფართოვდება და უფრო მრავალფეროვან შინაარსს იძენს, ვიდრე ისტორიულ წარსულში, რაც განპირობებულია კრედიტის და საფინანსო ბაზრების როლის გაფართოებითა და იმ რისკებით, გამოყენების გამრავალფეროვნებით, რომელიც მას თან ახლავს.

შედეგები და იმპლიკაციები

დღეისთვის თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში აქტუალურია საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის და საკრედიტო ბაზრების გამართული ფუნქციონირების გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე. ამ საკითხის გადაჭრა მეტად მნიშვნელოვანია, როგორც განვითარებული, ისე განვითარებადი ქვეყნების მათ შორის საქართველოს ეკონომიკის შემდგომი აღმავლობისთვის. რადგან ქვეყნის მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის მიღწევისთვის და აღმავალი ეკონომიკური ზრდის მიღწევისათვის მნიშვნელოვანია ეკონომიკურ ზრდაზე მომქმედი საკრედიტო ბაზრის გამოვლენა, შესწავლა და ზემოქმედების მექანიზმის გაანალიზება.

თანამედროვე საკრედიტო ბაზრის ანალიზმა დაგვანახა, რომ, დაკრედიტების ყველაზე პერსპექტიულ სეგმენტებს განეკუთვნება: ეკონომიკის არასაფინანსო სექტორის საკრედიტო ბაზარი; ტექნიკური საშუალებების და ტექნოლოგიური მოწყობილობების ლიზინგი; საფინანსო ორგანიზაციების საკრედიტო ბაზრები; სამომხმარებლო კრედიტების ბაზრები; სავალო ფასიანი ქაღალდების ბაზრები. (მ.შ. სახელმწიფო, მუნიციპალური და კორპორაციული ობლიგაციები, თამასუქები, სექიურიტიზირებული და სტრუქტურირებული ვალდებულებები). შესაბამისად, საკრედიტო ბაზარი თავისი განვითარების მანძილზე თანდათან იხვეწება და სრულყოფილი ხდება.

დღეისათვის განვითარებულ ფინანსურ ბაზრებად მსოფლიოში გვევლინება ისეთი ქვეყნების ფინანსური ბაზრები, როგორცაა: აშშ-ი, დიდი ბრიტანეთი, იაპონია, გერმანია, საფრანგეთი, იტალია, კანადა. მიუხედავად იმისა, რომ ფინანსური ბაზრზე წარმოდგენილია მრავალი სეგმენტი, მის უმნიშვნელოვანეს სტრუქტურულ ერთეულს კვლავ საკრედიტო ბაზარი წარმოადგენს, რომლის საშუალებითაც ხორციელდება ფულადი კაპიტალის მოძრაობა.

განვითარებულ საკრედიტო ბაზრებზე გამოვლენილ ძირითად საკრედიტო ურთიერთობათა ტენდენციებს განეკუთვნება შემდეგი:

1. კორპორაციული სავალო ინსტრუმენტების სეგმენტის ზრდა საკრედიტო ბაზრებზე;
2. მსხვილი ინვესტორების (საპაიო და საპენსიო ფონდების, სახელმწიფო საინვესტიციო ფონდების) როლის გადიდება;
3. აქტივების სექიურიტიზაციის და კრედიტების გაყიდვების ზრდა ანუ კრედიტების მეორადი ბაზრის ფორმირება;
4. მოსახლეობისთვის გამოყოფილი სამომხმარებლო კრედიტების წილის მნიშვნელოვანი ამაღლება;
5. საკრედიტო ბაზრის მონაწილეთა ტრანსფორმაცია, საკრედიტო, საინვესტიციო და საგადასახადო მომსახურებების სრული უზრუნველყოფის მიზნით.

დასკვნა

საკრედიტო ინსტიტუტების საკრედიტო პირობებზე ჩატარებული კვლევების პირობებიდან გამომდინარე შესაძლებელია ვაღიაროთ, რომ ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ქვეყანაში საბანკო სექტორში მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა საკრედიტო პროდუქტის

სტრუქტურა, გაიზარდა გაცემული კრედიტების მოცულობები ეკონომიკის სხვადასხვა დარგში. გაცემული კრედიტების პირობების და მასზე მომქმედი ფაქტორების გაანალიზების საფუძველზე საბანკო სექტორში სახეზე გვაქვს პირობების რამდენადმე გამკაცრება, რაც ძირითადად გამოწვეულია მონეტარული პოლიტიკის გამკაცრებით, რეფინანსირების განაკვეთის ცვლილებით და ლარის არასტაბილური კურსით, მისი გაუფასურებით.

საქართველოში საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტების განვითარება ურთიერთსაწინააღმდეგო ტენდენციით ხასიათდება. შემცირდა ბანკების რაიდენობა და გაიზარდა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების რაოდენობა. ბანკების შემცირებასთან ერთად შეიცვალა მათი ფინანსური სტრუქტურაც. კომერციული ბანკების შემოსავლები მნიშვნელოვნად გაიზარდა. ამასთან ერთად შეიცვალა მათი საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაც. 2016 წლის 1 იანვრისათვის ქვეყნის ეკონომიკაზე გაცემული სესხების მოცულობამ 6,3 მილიარდი ლარი შეადგინა. ხოლო, გაცემულ სესხებში პირველ ადგილზე წარმოდგენილია ვაჭრობა, მეორეზე მრეწველობა, მესამეზე საფინანსო შუამავლობა.

კომერციული ბანკის საკრედიტო პორტფელის გაანალიზების შედეგად ნათელი გახდა, რომ გაცემული სესხების მოცულობები იზრდება, ხოლო საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში ყველაზე დიდი ხვედრითი წილით წარმოდგენილია იპოთეკური და სამომხმარებლო კრედიტები, ეკონომიკის სექტორების მიხედვით გაცემული კრედიტების სტრუქტურაში ლიდერობს ფიზიკური და ვაჭრობასა და მომსახურებაზე გაცემული კრედიტები. ამავე პერიოდში კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელის სტრუქტურაში მართალია მცირდება უიმედო და ჩამოწერილი სესხების მოცულობა, მაგრამ სამწუხაროდ კვლავ გარკვეული ხვედრითი წილითაა წარმოდგენილი.

კომერციული ბანკებისა მიერ ბიზნესის წარმომადგენლებზე სესხების გაცემისა და დამტკიცების პროცედურები ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში სამართლიანად შეგვიძლია ვადიაროთ, ძირითადად გამკაცრდა რამდენადმე. რაც შეეხება მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, მათი მონაცემების გაანალიზებიდან ნათელი ხდება, რომ ბიზნესის წარმომადგენლებზე მათ მიერ გაცემული და დამტკიცებული სესხების პირობები ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში ძირითადად რამდენადმე შემსუბუქდა.

მიკროსაფინანსო სექტორში შექმნილი პირობების და მასზე მომქმედი ფაქტორების გაანალიზების შედეგად ნათელი გახდა, რომ საბანკო სექტორისგან გასხვავებით ამ სფეროში კრედიტების გაცემისას მასზე მომქმედი ფაქტორების პირობები უკანასკნელ პერიოდში რამდენადმე შემსუბუქდა და არის რეალური პირობები იმისა, რომ პერსპექტივაში იგი მნიშვნელოვნად შემსუბუქდეს, რადგან მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები საქართველოს საკრედიტო ბაზარზე სიცოცხლისუნარიან და განვითარების დიდი პერსპექტივის მქონე ორგანიზაციებად მოგვევლინენ.

კვლევის მთავარი შედეგი

ამრიგად, თანამედროვე მსოფლიო გამოცდილების საფუძველზე შემუშავებული სტრატეგიის პირობებში საქართველომ შესაძლებელია მოაწესრიგოს მის წინაშე არსებული მნიშვნელოვანი საკრედიტო ბაზრის მართვის სრულყოფის საკითხები. კერძოდ:

- კრედიტებზე მეწარმეთათვის ხელმისაწვდომობის გაუმჯობესება;

- საკრედიტო ბაზრისადმი ძირითადი მიდგომების განხილვა;
- საკრედიტო ბაზრის შემადგენელი ინსტიტუტების გაანალიზება ფუნქციონალური და ინსტიტუციონალური თვალთახედვით;
- საკრედიტო ინსტიტუტების მართვის ინსტიტუციონალური მექანიზმის ფორმირება საკრედიტო ბაზარზე;
- საკრედიტო ბაზრის ფინანსური ინსტიტუტების ეფექტური მართვის სრულყოფის საკითხები;
- თანამედროვე მსოფლიო საკრედიტო ურთიერთობათა განვითარების საფუძველზე საქართველოს საკრედიტო ბაზრის მდგრადი განვითარება.

ხოლო, ამ საკითხების წარმატებით გადაჭრის შედეგად ქვეყნის საკრედიტო ბაზარზე სახეზე გვექნება საბანკო და არა საბანკო სექტორის საკრედიტო პორტფელის ოპტიმალური სტრუქტურა; ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობა ეკონომიკური ზრდის ხარჯზე; მყარი და საიმედო საკრედიტო ბაზარი; მეწარმე სუბიექტების ინტერესებზე მორგებული საკრედიტო სისტემა.

საკვანძო სიტყვები: საკრედიტო ბაზრის ანალიზი; საკრედიტო ურთიერთობები; საკრედიტო ბაზრის ტრანსფორმაცია, სპეციალიზაცია; საკრედიტო ბაზრის სპეციფიკური ფორმების სრულყოფა.

გამოყენებული წყაროები:

1. ქოქიაური ლ., „საბანკო საქმიანობის საფუძვლები“, თბ., 2010წ.
2. კოვზანაძე ი., კონტრიძე გ., „თანამედროვე საბანკო საქმე: თეორია და პრაქტიკა“ თბ., 2014წ.
3. ქოქიაური ლ., „საბანკო საქმიანობა“ თბ. 2012წ.
4. ცაავა გ. „საბანკო საქმე“ თბ., 2005წ.

ჟურნალები:

- ეკონომიკური პროფილი 2015 №14, 2016 №16
- ბანკები და ფინანსები
- ბიზნესი და კანონმდებლობა

ვებ-გვერდები:

- www.nbg.ge
- www.geoeconomics.ge
- www.banksandfinance.ge
- www.creditinfo.ge